

Ulrich Alexander Boschwitz: «Ο ταξιδιώτης»

👤 Θεόδωρος Π. Ζαφειρίου 📅 Δημοσιεύτηκε 17 Μαρτίου 2026

Για ποιον λόγο ταξιδεύει συνήθως κανείς; Πρώτα πρώτα, από ανάγκη. Για επαγγελματικές δουλειές. Για προσωπικές συναντήσεις. Για λόγους υγείας. Για κοινωνικές εκδηλώσεις, ευχάριστες ή δυσάρεστες· εορτής ή πένθους. Έπονται τα ταξίδια αναψυχής και τουρισμού.

Αλλ' όταν κανείς ταξιδεύει με τρένο, όχι ελλείψει άλλου μέσου μεταφοράς, αλλ' επειδή το προτιμά, εκτός από την (αμφίβολη στην εποχή μας) ασφάλεια, συχνά, χωρίς ίσως να το συνειδητοποιεί, το κάνει και για την απόλαυση της μηχανικής μουσικής του. Των κρουστών πάνω στις ράγες. Των μελωδικών, παρότι απλώς προειδοποιητικών κινδύνου, σφουριγμάτων στις διαβάσεις, των νοσταλγικών στις αφίξεις για το τελειωμένο κιόλας ταξίδι στους σταθμούς.

Αυτά τα συναισθήματα και οι σκέψεις πρέπει να κυριαρχούσαν, παρά τη σκοτεινή πραγματικότητα, στον νέο, μόλις 23 ετών συγγραφέα, ώστε να τιτλοφορήσει το βιβλίο του, μάλλον βιαστικά, *Ο ταξιδιώτης* (*Der Reisende*) για κάποιον, ο οποίος στην πραγματικότητα, όπως θα δούμε παρακάτω, ταξιδεύει αλλάζοντας τρένα, δηλαδή το βασικότερο μέσο μεταφοράς τη δεκαετία του '30 στη Γερμανία, επειδή είναι μόνον ένας φυγάς. Όχι ωστόσο ένας κοινός του Ποινικού Δικαίου φυγάς, αλλά της ειδικής εκείνης κατηγορίας, που τη βαρύνει η ομόρηξη και ομόγραφη λέξη με άλλο νόημα, αυτό ενός οιονεί προπατορικού πλην βαρύτατου συγκεκριμένου αμαρτήματος. Τουτέστιν, της εβραϊκής του καταγωγής.

Η εποχή, στην οποία βεβαίως αναφέρεται το συγκεκριμένο βιβλίο, είναι και αυτή συγκεκριμένη. Μετά την αναρρίχηση του Χίτλερ στην εξουσία, εξαπολύεται το πογκρόμ εναντίων των Εβραίων, που καταλήγει στο Ολοκαύτωμα. Όμως η αφήγηση του Γερμανοεβραίου συγγραφέα Ούλριχ Αλεξάντερ Μπόσβιτς, που εξέδωσε στην Αγγλία το 1939 τον *Ταξιδιώτη*, αλλά για τον φόβο των Αρίων με το ψευδώνυμο Τζον Γκρέιν, δεν φθάνει μέχρι το τελικό στάδιο του Ολοκαυτώματος (1933-1945), την Τελική Λύση κατά την ορολογία των Ναζί. Μένει μάλλον ημιτελής, λόγω αφενός της περιπετειώδους και βασανιστικής ζωής του συγγραφέα, και αφετέρου λόγω του πρόωρου θανάτου του το 1942 κατά τον τορπιλισμό του πλοίου, στο οποίο επέβαινε με κατεύθυνση την Αγγλία (από την Αυστραλία).

Ο ήρωας του βιβλίου, Γερμανοεβραίος επίσης, ευκατάστατος επιχειρηματίας, κάτοικος Βερολίνου, Ότο Ζίλμπερμαν, νυμφευμένος με Γερμανίδα (δηλαδή Άρια), αποδρά από το σπίτι του κατά τη διάρκεια εισβολής μελών της ναζιστικής νεολαίας και από τη στιγμή εκείνη αρχίζει η περιπλάνησή του με διάφορα τρένα σε πόλεις της Γερμανίας. Έχει για την ώρα ένα πλεονέκτημα: το παρουσιαστικό του. «Δεν έφερε κανένα από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά που, κατά τους μελετητές των φυλών, διακρίνουν τους Εβραίους». Έτσι, διαφεύγει της προσοχής των συνεπιβατών του και δεν κινδυνεύει. Το επώνυμό του μπορεί ασφαλώς να κινήσει υποψίες, το διαβατήριό του όμως, στο οποίο σημειώνεται η φυλετική του προέλευση, αμέσως θα τον πρόδιδε. Επομένως, θα έπρεπε να κινείται και να μετακινείται πολύ προσεκτικά.

Η έξοχη, σε καφκικό ύφος, αφήγηση δεν αρκείται σε μια γραμμική περιγραφή της σιδηροδρομικής οδύσσειας του ήρωα, αλλά εστιάζεται και, θα έλεγα κυριολεκτικά καταβυθίζεται, στις περίπλοκες συνέπειες της φυλετικής καταδίωξης. Με ψύχραιμη παρατηρητικότητα, παρ' όλη τη φρικτή ψυχική του κατάσταση, αναλύει (επί ματαίω, φυσικά) τη συμπεριφορά των Αρίων συμπολιτών του διαβάζοντας και αποκαλύπτοντας τις μύχιες και ανομολόγητες σκέψεις τους, τον εαυτουλισμό τους απέναντι στον μέχρι χθες ευυπόληπτο πολίτη και τίμιο έμπορο. Εν τέλει δε και την αποκάλυπτη προδοσία των Γερμανών (Αρίων) συγγενικών του προσώπων, φίλων και συνεργατών του. Κάποιοι αποστρέφουν το πρόσωπό τους, όταν τον συναντούν στον δρόμο. Ο κουριάδος του, μέλος του ναζιστικού κόμματος, τον οποίο ευεργέτησε οικονομικά (παρότι έπειτα από δισταγμό, πηγή άλλωστε τύψεών του) κατά το παρελθόν, στο σπίτι του οποίου μάλιστα έχει καταφύγει η Άρια γυναίκα του, του αρνείται στέγη και προστασία. Ο συνεταίρος του βρίσκει την ευκαιρία να τον ρίξει στα οικονομικά.

Ο φόβος και η υστεροβουλία των συνανθρώπων αποκεφαλίζουν το Συν και τοποθετούν στη θέση του το Πλην. Πρόκειται για την εποχή των Πληνανθρώπων. Των Πληνανθρώπων μάλλον όλων των εποχών, της δικής μας και των μελλοντικών δυστυχώς μη εξαιρουμένων...

Η έξοχη, σε καφκικό ύφος, αφήγηση δεν αρκείται σε μια γραμμική περιγραφή της σιδηροδρομικής οδύσσειας του ήρωα, αλλά εστιάζεται και, θα έλεγα κυριολεκτικά καταβυθίζεται, στις περίπλοκες συνέπειες της φυλετικής καταδίωξης.

Ο Γερμανοεβραίος Ζίλμπερμαν, που υπηρέτησε άλλωστε ως Γερμανός πολίτης και στον γερμανικό στρατό και πολέμησε κατά τον Μεγάλο Πόλεμο, τώρα καταδιώκεται ως εξ ορισμού –λόγω της καταγωγής του– εγκληματίας: «Ανέβηκε στο τρένο, που στο μεταξύ είχε μπει στον σταθμό. Έτσι θα συνεχίσω λοιπόν για πάντα; Ταξιδεύοντας, περιμένοντας, φεύγοντας; Γιατί δεν γίνεται τίποτα; Γιατί δεν με σταματούν; Γιατί δεν με συλλαμβάνουν; Γιατί δεν με δέρνουν; Σε σπρώχνουν ως τα έσχατα όρια της απόγνωσης κι εκεί σε παρατάνε. Είδε απ' το παράθυρο ένα μικρό, περιποιημένο, ειδυλλιακό χωριουδάκι. Σκηνικά είναι όλα, σκέφτηκε. Η μόνη αλήθεια είναι το κυνήγι. Η φυγή».

Ο ήρωας του έργου, που αναγκάζεται να περιπλανάται, θα μπορούσε να ονομαστεί και «περιπλανώμενος Ιουδαίος» όπως, σύμφωνα τουλάχιστον με αμφισβητούμενη μαρτυρία (μύθος), ο Αχασβήρος. Αυτός, ο οποίος αρνούμενος να άρει για λίγο τον σταυρό του Ιησού, λέγοντάς του περιφρονητικά και επιτακτικά «βάδιζε, βάδιζε», καταδικάστηκε από τον Ιησού τελικά αυτός να βαδίζει, χωρίς να βρίσκει τη λύτρωση του θανάτου, μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία. Ο Ζίλμπερμαν όμως ταξιδεύει καταδικασμένος σε θάνατο χωρίς καν να έχει δικαστεί, χωρίς καν να του απαγγέλλεται κατηγορία έστω για ένα προπατορικό αμάρτημα ενός Εβραίου Αχασβήρου. Ή μήπως ναι, αλλά στην πραγματικότητα για ασυγχώρητη επιτυχημένη εμπορική δραστηριότητα, που απεδίεδετο από τους Άριους Γερμανούς, εκτός απ' όλα τα άλλα κακά της συγκεκριμένης φυλής, και σε γονιδιακή εβραϊκή τοκογλυφική (τσιφούτικη) καπατσοσύνη;

Το έργο, όπως είπα, δεν περιορίζεται ούτε εξαντλείται στην επιφανειακή περιγραφή της περιπλάνησης του πρωταγωνιστή στα γερμανικά τρένα. Στις επαφές του και τις επιφυλακτικές συναναστροφές του με τους επιβάτες και όχι μόνο, διεισδύοντας στα κίνητρα της συμπεριφοράς τους, βάζει και τον εαυτό του στη θέση τους. Το συμπέρασμα για την ανθρώπινη φύση, δηλαδή και για τον ίδιο, είναι απογοητευτικό. Έτσι μάλλον θα συμπεριφερόταν κι εκείνος. Αλλά τώρα το νιώθει στο πετσί του. Ούτε καν προβληματισμός για ποιον ακριβώς λόγο καταδιώκεται αυτός κι οι όμοιοί του. Ίσως από κάποιους ένα κακεκτικό ίχνος συμπόνιας. Ή η παραδοχή: «Τι να κάνουμε. Φταίει η εποχή (ποτέ οι ίδιοι) που ζούμε». Σαν να 'ναι η εποχή ένα φυσικό φαινόμενο. Κακοκαιρία. Νιώθει κανείς τύψεις για έναν παλιόκαιρο; Τη βροχή, το χιόνι και το κρύο τα αντιμετωπίζεις και προφυλάσσεσαι κλεισμένος στη θαλαπωρή του σπιτιού σου. Ακόμα κι αν, για να εξασφαλίσεις αυτό το άσυλο, χρειαστεί να καταδώσεις τους γείτονές σου. Οι εύποροι εκ των οποίων, όπως ο Ζίλμπερμαν, αλλά και κάποιος άλλος συναξιδιώτης του, που αποκαλύπτεται από το φοβισμένο παρουσιαστικό του, Εβραίος, καταφεύγουν στα τρένα. Και γίνονται έως και λαθρομετανάστες, όπως ο Ζίλμπερμαν, ο οποίος κατάφερε να περάσει τα σύνορα και να μπει στο Βέλγιο και, παρότι επεχείρησε να δωροδοκήσει δύο συνοριοφύλακες, εκείνοι, μη εμπιστευόμενοι ο ένας τον άλλο, τον γύρισαν πίσω στη χώρα του. Από την οποία διαφυγή θα ήταν πλέον η ίδια η θανατική καταδίκη.

Πόσο αντέχεται αυτή η διαρκής καταδίωξη από έναν διώκτη, που δεν είναι πάντα συγκεκριμένος και αντιμετώπισιμος με κάποιον τρόπο, παράνομο ή μη, μια κρατική Αρχή, ή παρακρατική ομάδα έστω, αλλά ο κάθε Πληνάνθρωπος; Ο Ζίλμπερμαν μπροστά σ' αυτή την απρόσωπη απειλή, που παίρνει κάθε φορά κι άλλη μορφή, τότε ενός τυχαίου συνεπιβάτη, τότε ενός αστυνομικού, που αμφισβητεί την καταγγελία κλοπής εις βάρος του, θεωρεί μάλιστα αναίδεια την απαίτηση ενός Εβραίου η αστυνομία να κάνει τη δουλειά της, σέβεται ωστόσο τη θητεία του ως Γερμανού στρατιώτη κι ενώ απειλεί να τον συλλάβει, δεν το κάνει... «Τι ατυχία!» μουρμούρισε καθώς απομακρυνόταν. «Τώρα θα πρέπει να σκοτωθώ μόνος μου. Ενώ θα μπορούσαν να το κάνουν αυτοί». Λοιπόν: «Ας με συλλάβουν», σκέφτηκε. Σαν να ζητά επιτέλους να λυτρωθεί από τύψεις, τις οποίες του έχουν εμφυτεύσει. «Θα γυρίσω στο αστυνομικό τμήμα. Για να με συλλάβουν. Το κράτος με δολοφόνησε. Ας φροντίσει τώρα να με θάψει». Αργότερα, μετανιώνοντας παλινωδέι. «Ίσως», είπε μέσα του, «ίσως... Ποτέ δεν ξέρεις».

Αντιγράφω από το οπισθόφυλλο της έκδοσης: Ένα λογοτεχνικό ντοκουμέντο που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1939 (ΗΠΑ, 1940, Γαλλία, 1945), μέχρι που το χειρόγραφο βρέθηκε πρόσφατα στη Γερμανική Εθνική Βιβλιοθήκη και ανασύρθηκε στο φως της δημοσιότητας (1985).

Ο Γερμανοεβραίος συγγραφέας Ούλριχ Αλεξάντερ Μπόσβιτς γεννήθηκε στο Βερολίνο το 1915. Διέφυγε στην Ηνωμένο Βασίλειο, απ' όπου τον απέλασαν, αρχικά στη νήσο Μαν κι έπειτα στην Αυστραλία. Το 1942 τού επετράπη η επιστροφή στο Ηνωμένο Βασίλειο, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού όμως το πλοίο, στο οποίο επέβαινε, τορπιλίστηκε με αποτέλεσμα να βυθιστεί. Ο Μπόσβιτς βρήκε τραγικό θάνατο σε ηλικία 27 ετών.

Αναρωτιέμαι αν, ζώντας μέχρι σήμερα ο συγγραφέας, ακόμη δηλαδή 84 χρόνια, θα άλλαζε γνώμη για το ποιόν του ανθρώπινου εν γένει είδους.

Την πολύ καλή μετάφραση ενός στην πλειονότητα στρωτού γερμανικού κειμένου υπογράφει η Μαρία Αγγελίδου.

Ο ταξιδιώτης

Ulrich Alexander Boschwitz

μετάφραση: Μαρία Αγγελίδου

Κλειδάριθμος

304 σελ.

ISBN 978-960-461-985-6

Τιμή €15,50